

HAYDAR KARATAŞ • On İki Dağın Sırrı

HAYDAR KARATAŞ 1973 yılında, Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Haçeli köyünde doğdu. Köyünde okul olmadığından, henüz altı yaşandayken, babası onu sırtına alıp 1938 yılında askeri kıyla olarak kullanılmış bir binada bulunan yatılı okula götürdü. O zamana kadar yalnızca Zazaca konuşan Karataş, burada Türkçe öğrendi. İstanbul Kocasinan Lisesi'nde okurken sol fikirlerle tanıştı ve pek çok kez gözaltına alındı. 1992 yılında tutuklanarak Türkiye'nin çeşitli hapisanelerinde on yıl dört ay hapis yattıktan sonra, 2002 yılının Haziran ayında Gebze Cezaevi'nden tahliye edildi ve ülke dışına çıktı. İsviçre'nin Zürih şehrinde yaşamakta olan Karataş'ın pek çok dergi ve gazetede makale ve denemeleri yer almıştır. *Gece Kelebeği / Perperik-a Söe* adlı romanı İletişim Yayınları tarafından 2010 yılında yayımlanmıştır.

İletişim Yayınları 1768 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 245

ISBN-13: 978-975-05-1066-3

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDITÖR Levent Cantek

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Nurgül Şimşek

DÜZELTİ Ayten Koçal

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloglu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HAYDAR KARATAŞ

On İki Dağın Sırrı

Bir Göz Ağlarken...

Ağa-e Memiş'e...

PERPERİK-A SÖE ROMANLARI HAKKINDA

Tarihçi, geçmişte yaşanmış olayların izini sürer, bu olayların iç bağlantılarını yakalamaya çalışır. Romancı da, tarihte ya da günümüzde yaşanmış olayların ruhunu yakalamaya, bu ruhu yansıtmaya... Eğer o ruh yakalanamamışsa roman da yoktur, dolayısıyla anlatılanlar, gardıropta asılı duran hiç giyilmemiş bir ceket gibi öylece boşlukta sallanır. Ruh, sanıldığı gibi görünmeyen bir şey değildir, tersine her şeye can ve kan veren, elle tutulmasa da gözle görülebilen, ateş gibi bir varlıktır. Dostoyevski ya da Kafka, dönemlerinin ruhunu yansıtmış olmasalardı, hiç tanıma olanağımızın olmadığı, hiç yaşamadığımız dönemlerin insanlarıyla buluşmamız, görmemiz de mümkün olmazdı.

Bugün Pandora'nın Kutusu açılmış ve başta Dersim olmak üzere tarihteki diğer acı olaylar tartışılır olmuştur. Bu olayları elbette tarihçiler çeşitli açılardan irdelemektedirler, belgelere dayanarak irdeleneceklerdir de. Evet ama, olayları bire bir yaşayanların, bölgedeki her katmandan insanın heyecanlarının, korkularının, hırslarının, tereddütlerinin, acılarının, önyargılarının, endişelerinin oluşturduğu ve Dersim denen toprakların dağlarından, konaklarından, dere boylarından, atların toynaklarından, yeraltı kiliselerinden, köylerinden uğultusu duyulan

o ruhu tanımadan, bilmeden, hissetmeden olup biteni gerçekten anlayabilmek mümkün müdür?

Bunun için, Haydar Karataş'ın *Perperik-a Söe*'lerini okumak, tarihin aynasında sonsuzcasına akan o ırmağın, başını rüzgâr tutmuş dağların ağittan farksız türküsünü dinlemek gibidir. Bu ikinci romanı okuyunca ancak, ilk romanda anlatılan o iç burkan acının öncesini, Rayber'inden seyidine, çocuk ulakçısından Ermeni ağaç oyma ustasına, çoban-eşkiyasından piri-ne, keşişine kadar herkesin ama herkesin ruhunu kasıp kavuran o yaklaşan felaketi gerçekten hissetmek mümkün olacaktır.

O sarp dağları atıyla ölümüne aşmaya çalışan binici hangi haberi ulaştırmaya çalışmaktadır soluk soluğa? İstisnasız herkes neden kulak kabartmıştır kaynağı bilinmeyen (veya çok iyi bilinen) ama bölge insanının, yaşamı ve geleceği kendine zindan edeceğini çok iyi sezdiği haberi ulaştıran meçhul ulağın atının nal seslerine? Yaklaşan nedir?

Haydar Karataş, romanlarında hep sözünü ettiği o Ermeni taş ustaları gibi, dönemin toprak altında gizlenmiş, dayanılmaz acılarla, hüsrانlarla, özlemlerle ve gözyaşlarıyla yoğrulup adeta bir kor taşına dönüşmüş ruhuna usul usul çekiç darbeleri indirerek Dersim'in acılı müziğini kendine özgü, soluk kesen, malsı anlatımıyla kulaklarımıza ulaştırıyor yine.

GÜN ZİLELİ

28 Kasım 2011

*“Çımo juke berbeno, çımo bin nehuneno”
(Bir göz ağlarken, öbür göz gülmez)*

I

Hozat'tan gelen kağnı yolu, derin meşe ormanlarını arkasında bırakıp Sincik Dağı bayırına tırmandıktan sonra, dağın güney yamaçlarını bir bıçak gibi yarararak Haçeli köyüne devrilir.

Yer yer bir yük arabası geçecek kadar genişleyen bu yolu, üzerinden gelip geçenler taş gibi sertleştirip betona çevirmiştir. Günlerce, aylarca yağmur yağsa dahi, sular kendine bir yol bulup ilerleyemez; yol öyle sertleşmiştir. Ancak buna rağmen üzeri, yaz sıcağında safi bir çarık toz bağlar. Bir atlı geçse bu yolda, önce ince bir toz bulutu gözükür, sonra yüzü gözü kırmızı küle dönmüş adam belirir.

Haçeli köyüne inen bu yol, derin meşe ormanları arasından, uzun tarlalar içinden, ceviz, armut ve salkımsöğüt ağaçlarının altından geçer. Yukarıda, Sincik Dağı'nın dibinde kanatlanmış bir köy vardır, onun hemen aşağısında derenin içine gömülmüş bir başka köy, sonra iki dere çatığına sığınmış üç hanelik bir Ermeni mahallesi, ceviz ve armut ağaçlarının boy boy, sıra

sıra dizildiği bir başka köy görülür ya, evlerin duvarları yarı yarıya yıkılmıştır. Bu mahalle, kayalık bir tepenin başına kurulmuş Rayber-e Sed Ağa¹ konağının kapısının önünden geçen bu yoldan yıkılmış evler tam görülmez; ama yıkılmış çarşısı, pervaneleri öyle, su kanalına devrilmiş bir değirmen, bir zamanlar sarı sarı buğday, mısır ve darı tanelerinin aktığı değirmen taşının öğüttüğü devasa yuvarlak kayayı biri onu yerden kaldırıp eski haline getirmeyi bekliyormuş gibi durur. Bu delikli değirmen taşı yılanlar, çıyanlar sarmıştır. Her gün yüzlerce, binlerce yılan, sarı sarı, yeşilli allı kertenkeleler bir zamanlar tahılın geçtiği o delikten girip çıkarlar. Bazen de safi yeşil çayır kaplumbağaları tüner bu taş, koca keselerini şişirip “grawk, grawk” diye garip sesler çıkararak güneşlenirler. Burası da bir Ermeni mahallesidir, eskiden kutsal haç, zemheri soğuşunda değirmen taşının orta yerde durduğu, iki derenin birleştiği bu çataкта suya atılırdı. Haçtan eser yoktur ama kulaktan kulağa anlatılır, “Haç burada suya atılıyordu,” diye.

Bu eski yaşantıyı bilenler, değirmen taşının devrildiği, iki derenin gümbürtüyle birbirine karıştığı bu çatağa baktıklarında kendilerini birazcık zorlasalar, siyah cüppesine sarınmış, sakalları göbük hizasına kadar düşmüş keşişin silüetini dahi görürler.

Her şey yıkılmıştır, o eski yaşantıdan geriye kalan tek şey, bu iki derenin birleştiği büvettir, üst üste binen sular gümbürdeyerek kocaman köpüklü bir burgaç oluştururlar, sular üst üste, alt alta girdikçe köpürür, sonra büvenler yaparak döne döne karşısına çıkan kırmızı bir kayaya şiddetle çarparak gerisin geri dere yatağına dökülür ama aynı hızla içini bir mağara gibi oyduğu granit bir kayanın içine girer, bu kayanın üstünde orman gibi, onlarca salkım söğüt ağacı birbirine girmiş ve damarlarını kayaların üzerinden atarak suya salmıştır. Küçük küçük baloncuklar halinde bu damarlara tutunan su, birden süt liman kesilir, sakinleşir, öfkesi dinmiş, yeni hadım edilmiş harman boğası gibi susar, çakıl taşları arasında usul usul inleyerek akmaya başlar.

1 Rayber: Yerel idareci manasına gelmekle birlikte, Rayber takısı ikinci derecede dini otorite anlamına da gelir.